

ISSN 1392-8295

UK
Uniwersytet
Jana Kochanowskiego w Kielcach

mokslo darbai   transactions

RESPECTUS PHILOLOGICUS

2013 Nr. 23 (28)

RESPECTUS PHILOLOGICUS Nr. 23 (28)

MOKSLINIS TĖSTINIS LEIDINYS

Leidžia Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas ir Jano Kochanovskio universiteto Humanitarinis fakultetas Kielcuose du kartus per metus (balandžio 25 d. ir spalio 25 d.).

Mokslo kryptis: filologija (04H). Mokslo sritys: gramatika, semantika, semiotika, sintaksė (H 352), bendroji ir lyginamoji literatūra, literatūros kritika, literatūros teorija (H 390).

Pagrindinės kalbos: lietuvių, lenkų, anglų, rusų.

CZASOPISMO NAUKOWE

Wydawcy: Uniwersytet Wileński – Wydział Humanistyczny w Kownie oraz Uniwersytet Jana Kochanowskiego – Wydział Humanistyczny w Kielcach. Ukazuje się dwa razy w roku: 25 kwietnia i 25 października.

Kierunek naukowy: filologia (04H). Dyscypliny naukowe: gramatyka, semiotyka, semantyka, syntaktyka (H 352), literatura ogólna i porównawcza, krytyka literacka, teoria literatury (H 390).

Podstawowe języki: polski, litewski, angielski i rosyjski.

ONGOING ACADEMIC PUBLICATION

Published twice a year (April 25, October 25) by Vilnius University Kaunas Faculty of Humanities and The Jan Kochanowski University Faculty of Humanities in Kielce.

Scientific field: philology (04H). Research areas: grammar, semantics, semiotics, syntax (H 352), general and comparative literature, literary criticism, literary theory (H 390).

The journal accepts articles and correspondence written in English, Lithuanian, Polish and Russian.

DUOMENŲ BAZĖS / BAZY DANYCH / ABSTRACTING AND INDEXING

**Elektronische
Zeitschriftenbibliothek (2002)
Arianta (2002)**

Frei zugängliche E-Journals
Universitätsbibliothek Regensburg
Naukowe i branżowe polskie czasopisma elektroniczne
Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego
Russian Language, Literature and Cultural Studies
Central and Eastern European Online Library
DFG Nationallizenzen

**Balcan Rusistics (2004)
C.E.E.O.L. (2005)**

Humanities International Complete
Humanities Source
Current Abstracts
Humanities International Index
TOC Premier

MLA (2007)

Modern Language Association
International Bibliography

Index Copernicus (2008)

Index Copernicus International
Journal Master List

**Lituanistika (2011)
Linguistic Bibliography Online (2012)
Ulrichs (2013)**

The database of the humanities and social sciences in Lithuania
Brill Leiden, Netherlands
Ulrich's Periodicals

PATIKRA / WERYFIKACJA / VERIFICATION

CrossCheck, EPAS

Redakcijos adresas / Adres redakcji / Address of the editorial board

Žurnalas „Respectus Philologicus“
Vilniaus universitetas
Kauno humanitarinis fakultetas
Muitinės g. 8, LT-44280 Kaunas, Lietuva
Tel. +370 37 750 536
El. paštas / E-mail respectus@gmail.com

Respectus Philologicus
Vilnius University
Kaunas Faculty of Humanities
Muitines 8, Kaunas 44280, Lithuania

Interneto svetainė / Strona internetowa / Homepage <http://filologija.vukhf.lt>

Moksliniai ir kalbos redaktoriai / Redakcja naukowa i językowa / Proof-readers

Gabija Bankauskaitė-Sereikienė (lietuvių kalba / język litewski / Lithuanian language)
Kazimierz Luciński, Beata Piasecka (lenkų kalba / język polski / Polish language)
Algis Braun (anglų kalba / język angielski / English language)
Eleonora Lassen, Viktorija Makarova (rusų kalba / język rosyjski / Russian language)

Pagrindinė redaktorė / Redaktor prowadzący / Publishing editor

Viktorija Makarova

Vertimas / Tłumaczenie / Translation

Živilė Nemickienė, Beata Piasecka

Print ISSN 1392-8295, Online ISSN 2335-2388

© Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas, 2013

© Uniwersytet Jana Kochanowskiego – Wydział Humanistyczny w Kielcach, 2013

Asta Kazlauskienė

Vytauto Didžiojo universitetas
K. Donelaičio g. 52, LT-44244 Kaunas
Tel. +370 37 327 835
El. p. a.kazlauskienė@hmf.vdu.lt
Moksliniai interesai: fonetika, akcentologija, taikomoji kalbotyra

Gailius Raškinis

Vytauto Didžiojo universitetas
K. Donelaičio g. 52, LT-44244 Kaunas
Tel. +370 37 327 835
El. p. g.raskinis@if.vdu.lt
Moksliniai interesai: mašininio mokymo metodų kūrimas ir taikymas kalbos technologijų uždaviniams spręsti

LIETUVIŲ KALBOS VEIKSMAŽODŽIO MORFEMŲ STRUKTŪRA

Tyrimo tikslas* – nustatyti ir aptarti svarbiausius lietuvių kalbos veiksmažodžio morfemų struktūrinius modelius. Tiriamąją medžiagą sudaro beveik 30 000 skirtingų veiksmažodžių ir jų formų. Visa medžiaga buvo sukirčiuota ir transkribuota. Empiriniams duomenims išgauti parengta speciali kompiuterinė programa.

Lietuvių kalbos tekste vyrauja vienskiemenės morfemos: tokios šaknys sudaro 97 %, priešdėliai – 99 %, darybinės priesagos – 98 %, paprastųjų formų galūnės – 97 %. Kaitybinės priesagos ir sangražos afiksas yra tik vienskiemeniai, o įvardžiuotinių formų galūnės – tik dviskiemenės (97 %) arba triskiemenės.

Veiksmažodžio morfemų struktūrinė įvairovė didelė: šaknies morfemos gali būti 91 modelio, priešdėliai – 8, darybinės priesagos – 18, kaitybinės priesagos – 7, paprastosios galūnės – 9, įvardžiuotinių dalyvių galūnės – 7, sangražos dalelytė – 3 modelių.

Lietuvių kalboje vartojamų veiksmažodžių šaknys dažniausiai yra CVC struktūros (45 %). Tiriamojoje medžiagoje vyrauja veiksmažodžiai su CV modelio priešdėliais (59 %), VC modelio darybinėmis priesagomis (46 %), vienbalsėmis galūnėmis (V modelis, 76 %).

Veiksmažodžio šaknis daugeliu atvejų prasideda ir baigiasi priebalsiu (82 %). Vadinasi, prie šaknies dėl lietuvių kalbos fonologinės struktūros (t. y. polinkio vengti hiato) turi jungtis atvirieji priešdėliai ir neprisidengtosios priesagos ar galūnės. Ir iš tiesų priešdėlis dažniau yra atvirasis (80 %), o darybinės priesagos (90 %) ir visos galūnės yra neprisidengtosios. Kaitybinės priesagos nepaklūsta šiam dėsningumui: tik trečdalis jų yra neprisidengtosios. Tendencija, kad šaknies struktūra iš principo gali lemti kitų afiksų struktūrą, gana akivaizdi.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: morfema, šaknis, afiksas, galūnė, priešdėlis, priesaga, balsis, priebalsis, dvigarsis.

Įvadinės pastabos

Fleksinių kalbų morfemų struktūros analizė gana sudėtinga. Tą lemia garsų pakitimų gausa ir įvairovė, ryškių ribų tarp morfemų nebuvimas, morfemų

persidengimas, afiksų daugiareikšmiškumas. Tokiose kalbose istoriniai procesai dažnai palieka daug nelengvų klausimų mokslininkams.

Morfemos (ypač šaknys) kalbose paprastai yra tam tikrų struktūrinių modelių. Jų panašumas gali rodyti kalbų geneitinius ir tipologinius ryšius. Todėl išsami

* Tyrimą finansavo Lietuvos mokslo taryba (sutar ties Nr. MIP-106/2011)

konkrečios kalbos morfemų struktūrinė analizė yra tarsi žaliava tolesnėms kalbų tipologijos studijoms.

Žodynuose teikiamų lietuvių kalbos veiksmažodžių šaknies struktūra išsamiai ištirta ir aprašyta: tam skirti Irenos Kruopienės darbai (2000 a, 2000 b; 2001; 2002; 2005), veiksmažodžio šaknies morfonologinės sandara analizuota Audronės Kaukienės monografijoje (1994, 2002), Šarūnės Kairaitienės straipsnyje (2001), balsių kaita daugelį metų domisi Gražina Akelaitienė (1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 2000, 2012). Minėtuose darbuose analizuojama žodyno, o ne vartosenos medžiaga. Šiame straipsnyje aprašomo tyrimo tikslas – nustatyti ir aptarti svarbiausius lietuvių kalbos rišliuose tekstuose pavartotų veiksmažodžio morfemų struktūrinius modelius. Tokį tyrimą paskatino darbu su itin gausia vartosenos medžiaga patirtis. Ne kartą įsitikinta, kad vartosenos atskleidžia labai įdomių, išankstinei nuostatai nepaklūstančių atvejų.

Tiriamoji medžiaga rinkta iš VDU parengtos *Morfotaktikos ir fonotaktikos duomenų bazės* (toliau MFDB), kurios pagrindu išleisti morfemikos žodynai (žr. Rimkutė, Kazlauskienė, Raškis 2011, plačiau apie bazės sandarą, morfemų identifikavimo principus skaityti šių žodynų įvadinuose skyriuose). Šioje bazėje rasta beveik 30 000 skirtingų veiksmažodžių ir jų formų (iš viso beveik 93 000 pavartojimo atvejų). Šiam tyrimui visa medžiaga buvo sukirčiuota ir transkribuota. Empiriniams duomenims išgauti parengta speciali kompiuterinė programa, kuri veikia keliais etapais: 1) pagal tyrimo medžiagą sudaromas visų

skirtingų žodžio formų sąrašas (žodynas) ir nustatomas kiekvienos žodžio formos pavartojimo atvejų skaičius (dažnumas); 2) sukirčiuoti ir transkribuoti žodyno žodžių garsiniai vienetai pakeičiami sutartiniais simboliais: C – žymėti priebalsiai, afrikatos laikytos vienfonemiu priebalsiniu segmentu; V – balsiai ir sutaptiniai dvibalsiai, W – sudėtiniai dvibalsiai¹; 3) ankstesnio etapo metu gautas žodžių CVW kodas išskaidomas morfemomis pagal žodžiuose pažymėtus morfemų ribų skirtukus; 4) tą patį kodą atitinkančios morfemos grupuojamos į grupes ir skaičiuojamas jų pavartojimo dažnumas tiriamojoje medžiagoje (kiekvienos žodžio formos pavartojimo atvejų kiekis, kaip jau minėta 1 punkte, žinomas).

Struktūriniai veiksmažodžio morfemų modeliai

Šaknies struktūra

Kaip rodo šio tyrimo duomenys, vienskiemenės rišliame lietuvių kalbos tekste pavartotų veiksmažodžių šaknys yra $C_{0-3}V(V^v)C_{0-4}$ struktūros. Vienskiemenės šaknys teoriškai gali būti net 16 struktūrinių modelių. Tačiau šaknys yra ne tik vienskiemenės, bet ir dviskiemenės, daugiaskiemenės. Tad modelių įvairovė tikrai didelė, visos MFDB pavartotos veiksmažodžių šaknys suskirstytos į 91 struktūrinį modelį.

Lietuvių kalboje vyrauja pridengtosios (turinčios inicialę) uždarnosios

¹ Toliau šiame straipsnyje jie žymimi fonotaktikos darbuose įprastesniu „V^v“ simboliu, tačiau taip žymėti kompiuterinėje programoje nėra galimybių.

(turinčios finalę) šaknys ($C_{1-3}-C_{1-4}$)², pvz.: *buv-o, tur-i*. Jos sudaro beveik keturis penktadalius (82 %) visų MFDB veiksmožodžių šaknų. Nepridengtosios uždarosios šaknys (jos prasideda balsiu ir baigiasi priebalsiu ($V-C_{1-4}$), pvz.: *ém-é, at-ėj-o*) sudaro dešimtadalį (9 %). Panašus dažnumas (8 %) ir pridengtųjų atvirųjų (atvirakščiai, prasideda priebalsiu, baigiasi balsiu ($C_{1-3}-V$), pvz.: *bū-ti, duo-damas*). Nepridengtosios atvirosios šaknys, pvz.: *ei-ti, ei-davo*, labai retos (tik 1 %)³.

MFDB pavartotų veiksmožodžių šaknys dažniausiai yra vienskiemenės (97 %), dviskiemenių yra tik du procentai, triskiemenės ir keturių skiemenų šaknys užima vos vieną procentą. Dviskiemenės ir ilgesnės šaknys būdingos veiksmožodžiams, padarytiems iš tarptautinių daiktavardžių, pvz.: *domin-uoja, reglament-uoja, eksperiment-uoja*⁴.

Atskirai reikėtų paminėti du veiksmožodžius, padarytus iš sudurtinių vardažodžių, kurių pirmoji šaknis yra neskieninė: *su-t-apatinti* (C šaknies modelis), *pa-dv-igubėjo* (CC modelis).

² Šioje schemoje simbolis „–“ žymi šaknies centrą ir medialę, t. y. viską, kas gali išsidėstyti tarp inicialės ir finalės.

³ Dėl atvirųjų šaknų interpretacijos žr. Kruopienė 2000 a: 10–15.

⁴ Morfemiškai skaidant tarptautinius žodžius laikytasi nuostatos, kad daugeliu atvejų žodis į lietuvių kalbą atėjo kaip neskaidus vienetas ir tolesnis morfeminis segmentavimas neprasmingas (gali būti net ir klaidingas). Todėl skiriamos tik labai akivaizdžios morfemos, pvz.: *ne-bankrut-avo*. Tarptautiniuose veiksmožodžiuose daugelis elementų gali būti potencialios morfemos, tačiau remtasi ne tik pasikartojimo kituose žodžiuose principu, bet atsižvelgta ir į reikšmę (kitaip tariant, į svarbiausių morfemos rodiklį). Todėl tokie elementai, kaip *-iz-, in-*, nelaikomi savarankiškoms morfemonis, pvz.: *aktual-izavo, inkrimin-uoti*.

Jų neaptaria nei I. Kruopienė (2000 a), nei V. Karosienė (2004).

1 lentelėje pateikta 20 dažniausių šaknies struktūrinių modelių, kurie sudaro net 95 % visų MFDB veiksmožodžių. Beveik pusės veiksmožodžių šaknį sudaro balsis ir minimalios priebalsių grupės, t. y. CVC modelis.

Likusieji 69 modeliai (žr. 7 lent. priede) neproduktyvūs, jie visi kartu sudaro beveik penkis procentus MFDB pavartotų veiksmožodžių. Tai dažniausiai iš tarptautinių žodžių padaryti veiksmožodžiai, o jų struktūra išties gali būti labai įvairi, nors vartosenos dažnumu daugelis jų nepasižymi.

Kaip jau minėta, žodyne teikiamų lietuviškų veiksmožodžių šaknies struktūrą labai nuodugnai aprašė I. Kruopienė (2000 a). Bendrieji žodyno ir vartosenos dėsningumai tik iš dalies panašūs: vyrauja CVC modelis. Tačiau žodyne tokių šaknų yra 36 %, o vartosenoje fiksuojama beveik dvigubai (59 %) daugiau. Antrasis modelis – CCVC – vartosenoje perpus (11 %) retesnis nei žodyne (23 %). Trečiojo modelio CVCCC statistiniai rodikliai panašūs: žodyne 17 %, vartosenoje 11 % šaknų. Iš visų žodyno modelių vartosenoje nepasitaikė VCCCC (pvz.: *inkštė*). Be abejo, vartosenos duomenys išryškino ir išvestinių veiksmožodžių šaknies struktūrinius modelius, kurių struktūra iki šiol dar nebuvo tirta.

Afiksų struktūra

Lietuvių kalbos **priešdėlius** identifikuoti ir klasifikuoti nesunku. Gal kiek kebliau yra tik tada, kai priešdėlio ir šaknies sandūroje vyksta degeminacija

1 lentelė. Dažnesnių šaknies struktūrinių modelių pasiskirstymas⁵

Struktūrinis modelis	Pavartojimo atvejų (%)	Pavyzdžiai
CVC	45,3	<i>buv-o, tur-i, dar-yti, gal-i, su-kel-ia, kur-iant, tir-ti, bij-oti, rod-o, mok-a</i>
CVCC (CV<C>C)	10,8	<i>tamp-a, dirb-ti, kalb-ėti, perk-a, kenč-ia, temp-ia, rink-ti, valg-o, lend-a, lank-yti</i>
CV ^v C (CV ^v <C>)	9,4	<i>gaun-a, šaun-u, reik-ia, į-teik-ia, saug-o, lauž-o, žais-ti, laim-ina</i>
CCVC	8,0	<i>skir-iasi, su-skil-o, nu-stum-ia, nu-stat-yti, stig-o, steb-iu, grįž-o, praš-ė, ne-drįs-o, iš-krit-o</i>
VC	6,1	<i>ėm-ė, at-ėj-o, im-a, ar-dama, nu-av-ė, es-u, su-ėd-a</i>
CV	5,5	<i>bū-ti, duo-damas, ne-pū-ty, džiū-ti, ry-ty, ly-ti, jo-davę, lie-tis</i>
CCV ^v C (CCV ^v <C>)	2,7	<i>kraun-a, pra-pjaun-a, kreip-tis, trauk-ia, plauk-ia, glaudž-ia, pa-kraip-ė, pri-klaus-o, braiž-o</i>
CCVCC	2,7	<i>pa-skelb-ė, skamb-a, su-sting-o, tvark-yti, į-žvelg-ti, slenk-a</i>
V ^v	0,6	<i>ei-ti</i>
CV ^v	0,6	<i>gau-ti, nu-kau-tas, pa-džiau-t, iš-rau-ti, nu-šau-ti, liau-kitės</i>
CV ^v CC	0,6	<i>reišk-ia, vaizd-uoja</i>
V ^v C (V ^v <C>)	0,9	<i>ein-a, aug-a, auk-otis, iš-aus-tu</i>
CCV	0,5	<i>į-spė-ti, sto-ti, at-spė-ti, gro-ti, su-klo-ti, plo-ti</i>
CVCCC	0,4	<i>bendr-auti, karšč-iavo, baršk-a, pa-lengv-ina</i>
CVCVC	0,4	<i>domin-uoja, gener-uoti, karal-iauja, tobul-inti, regul-iuoti, kopij-uoti, rizik-uoja</i>
V ^v CC	0,4	<i>aišk-ina, iš-aukl-ėtas, pa-auks-uoto</i>
CCCVC	0,3	<i>spręs-ti, užsi-skęs-ti, į-strig-o, pa-spruk-o, at-skrid-o, sprog-o</i>
VCC	0,3	<i>elg-tis, art-ėja, pasi-ilg-au, iš-alk-ęs, pa-ils-ėti, iš-iešk-oti</i>
CCV ^v	0,3	<i>pasi-kliau-ti, plau-ti, pjau-ti, su-krau-ti, brau-tis, su-griau-ti</i>
CCVCVC	0,2	<i>propag-uoj-a, kritik-uo-ti, iš-provok-uo-ti, studij-uoj-a, su-stabar-ėja, trenir-uo-tis</i>

(pvz.: iššoko tariamas tik vienas pučiamasis priebalsis š). Tais atvejais naikinamas pirmasis priebalsis, šį procesą lemia pati lietuvių kalbos fonologinė sistema –

⁵ *j, n, v* yra vadinami ir intarpais, ir morfemų plėstukais, nes jie įterpiami tarp dviejų balsių, atsirandančių morfemų sandūroje, naikinant hiatą, pvz.: *jo-ti, joj-a, joj-o; au-ti, aun-a, av-ė, kliū-ti, kliū-a, kliū-o*. Minėti garsai ir intarpai, atsirandantys kai kuriose trumposiose esamojo laiko šaknyse prieš priebalsius, pvz.: *ti-n-k-a, li-m-pa*, šiame darbe nelaikyti atskira morfema (jie neturi savarankiškos reikšmės). Rengiant medžiagą tyrimui šie elementai pažymėti. Modelių su intarpais ar plėstukais ir be jų duomenys pateikti kartu, tačiau skliausteliuose nurodyta, kad į šią grupę įeina ir veiksmožodžiai su intarpais, pvz.: CVCC ir CV<C>C, kur simbolis „<C>“ žymi intarpą.

polinkis į atvirusius skiemenis. Taigi dvinaris priešdėlis sakytinėje kalboje tampa vienanariu. Svarstyta, ar galima afrikacija, kai priešdėlio ir sangrąžos dalelytės sandūroje atsiranda junginys *-ts-*, pvz.: *atsinešė*. Šį reiškinį dar reikėtų gerai eksperimentiškai iširti, tad šiame darbe laikomasi nuostatos, kad afrikata čia nesusidaro.

Didžiausia problema yra tarptautinių žodžių pradmenys, kuriuos būtų galima laikyti potencialiais priešdėliais, pvz.: *dezorientuoti, transplantuoti*. Straipsnio autorių nuomone, daugelis tokių žodžių

2 lentelė. Priešdėlių struktūrinių modelių pasiskirstymas⁶

Struktūrinis modelis	Pavartojimo atvejų (%)	Pavyzdžiai
CV	59,40	<i>ne-neša, pa-sakė, nu-stebinsi, su-sidaro, te-reikia</i>
VC	17,11	<i>at-sipalaiduoja, ap-kabindavau, iš-laiko, už-derėjo</i>
V	11,54	<i>į-stengė, [i]-saugojo (išsaugojo), [u]-simerkė (užsimerkė)</i>
CCV	7,31	<i>pra-leiskite, pri-pasakojo</i>
CVC	2,00	<i>per-vesti, par-sivežė, dez-orientuoti</i>
C	1,5	<i>n-esate, te-b-esate</i>
VCV	1,11	<i>api-būdino, ati-dėti</i>
CCVC	0,10	<i>prieš-tarauti</i>

į lietuvių kalbą atėjo jau su priešdėliais ir jie yra neskaidūs. Priešdėliais laikyti tik tie, kurie pasikartoja su kitais žodžiais, pvz.: *dezinformuoti*. Todėl į tyrimą iš anksčiau minėtų pavyzdžių įtrauktas priešdėlis *dez-*, o *trans-* laikytas šaknies dalimi.

Veiksmažodžių priešdėlius galima suskirstyti į aštuonis būdingesnius modelius⁷ (žr. 2 lent.). MFDB vyrauja (beveik 77 %) veiksmažodžiai su dvinaisiais priešdėliais, ypač CV modelio. Šį gausumą lemia ne tik tai, kad tokio tipo priešdėlių yra daugiausiai (*ne-*, *pa-*, *nu-*, *su-*, *te-*), šiai grupei priklauso vartojimo dažnumu kitus lenkiantis neiginys *ne-*. Ne tokie dažni yra atvirkštinio modelio, t. y. balsiu prasidedantys, dviniai veiksmažodžių priešdėliai (VC modelis: *at-*, *ap-* *iš-*, *už-*).

Nors lietuvių kalbos daryboje vienbalsis priešdėlis yra tik vienas *į-*, tačiau

realioje garsinėje kalboje dėl degeminacijos tokiais tampa ir *iš-*, *už-*, todėl MFDB vienanarių priešdėlių rasta nemažai.

Beveik visi (išskyrus *api-būdino*, *ati-dėti*) veiksmažodžio priešdėliai vienskiemeniai.

Veiksmažodžio **priesagų** analizė sudėtinga: čia susiduria darybinės⁸ ir kaitybinės priesagos (ar formantai). Kita vertus, ne visada aiški riba tarp sinchronijos ir diachronijos. Gana dažnai vyksta fuzija – morfemų susilieėjimas, dėl to neretai afiksai tapatinami su šaknimi. Pavyzdžiui, *gyvuoti* šaknimi laikome *gyv-* (iš *gyvas*, *-a*), nors istoriškai būvardis sietinas su veiksmažodžiu *gyti*.

Darybinės priesagos gali būti skirtošios į 18 struktūrinių modelių (žr. 3 lent.), iš kurių produktyviausias yra VC modelis (šiek tiek mažiau nei pusė visų pavartotų veiksmažodžių su darybinėmis priesagomis). Nemažai ir vienbalsių priesagų (beveik du penktadaliai).

Kitų darybinių priesagų struktūra labai marga ir dėsningumų čia mažai:

⁶ Lentelėse pateikiama po vieną konkretaus afikso pavyzdį.

⁷ Straipsnio tikslas – struktūrinė analizė, todėl čia nesvarstomas afiksų variantiškumo klausimas, kuris susijęs su jų reikšme, bet ne struktūra. Būtina pasakyti ir tai, kad čia analizuojama morfemų struktūra ir remiamasi morfemine, o ne darybine žodžių analize. Todėl, tarkime, aptariant priešdėlių struktūrą kreipiamas dėmesys į visus priešdėlius, o ne tik į priešdėlinės darybos veiksmažodžius.

⁸ Šiame straipsnyje darybinėmis priesagomis laikomos tos, su kuriomis padaromi nauji veiksmažodžiai, ir kartu su pamatiniu žodžiu atėjusios priesagos (tokį principą vėlgi lemia morfeminė, o ne darybinė analizė).

3 lentelė. Darybinių priesagų struktūrinių modelių pasiskirstymas

Struktūrinis modelis	Pavartojimo atvejų (%)	Pavyzdžiai
VC	45,77	<i>tur-ėj-o, gyv-en-a, galv-oj-u, kain-uoj-a, atvaž-ia-v-o</i>
V	37,69	<i>tur-ė-tų, žin-o-k, nustat-y-ta, diagnoz-uo-ti</i>
C	4,58	<i>vyk-d-o, gin-č-ytis, pik-t-ina, pamirk-s-i, silp-n-ina</i>
V ^v C	2,38	<i>atstov-auj-antis</i>
CVC	1,74	<i>įgyven-din-ti, link-tel-i, mirk-sėj-o, spė-lioj-o, ly-noj-ant, link-čioj-a, skel-dėj-a, rung-tyn-iauja</i>
CC	1,56	<i>skir-st-omi, paskir-sč-ius, sudrau-sm-ino, žing-sn-iavo, ir-kl-uoja</i>
V ^v	1,55	<i>bendr-au-ti</i>
CV	1,31	<i>nemirk-sė-dami, atidė-lio-ti, vyk-dy-ti, žvilg-čio-dami</i>
VCVC	0,98	<i>snūd-uriov-o, nagr-inėj-ant, stov-iniov-o, išsivov-uriov-usi, puos-elėj-ama</i>
CCV	0,78	<i>suskir-sty-ti, dulk-sno-ti</i>
VCV	0,63	<i>nagr-inė-ti, nekait-alio-kite, lūk-uriuo-ti, apmūt-uriuo-tosios</i>
CVCVC	0,62	<i>link-telėj-o</i>
CVCV	0,14	<i>sprag-telė-kite, pajo-dinė-ti, atsvir-duliuo-ti</i>
VCVCC	0,10	<i>ūk-inink-au-ti</i>
CCVC	0,07	<i>tar-stel-i, keik-snoj-a</i>
CCVCVC	0,05	<i>tar-stelėj-o, žil-stelėj-usio</i>
VCC	0,03	<i>sumoter-išk-ėjo, neapmok-est-inamas</i>
VVC	0,01	<i>indivoid-u-al-izuoto</i>

priesagos gali būti viensikiemenės ir dviskiemenės, su iniciale ir be jos, su finale ir be jos.

Veiksmažodžiai turi ne tik darybines, bet ir kaitybines priesagas⁹ (žr. 4 lent.), su kuriomis sudaromos išvestinės veiksmažodžio formos. Pirmiausia reikia paminėti visų būsimąjo laiko formų (tiesioginės nuosakos, dalyvių, padalyvių) priesagą *-s-*, pvz.: *bėg-s, bėg-s-iu, bėg-s-ime, bėg-s-iantis, bėg-s-iant*. Kai šaknis baigiasi *s, š*, vyksta degeminacija ir kontrakcija¹⁰, morfemos persidengia

ir likęs vienas priebalsis priklauso tarsi abiem morfemoms, pvz.: *ves+s=ves, neš+s=*nešs=*ness=neš*.

Diskusinė tariamosios bei liepiamosios nuosakų priesagų interpretacija. Šiame straipsnyje tariamosios nuosakos priesaga laikoma *-t-*, *-č-*, liepiamosios nuosakos *-k-*, pvz.: *dirb-t-ų, riš-k-ite* (plg. kitokią nuostatą: DLKG 342–343; Valeckienė 1998: 377–380). Šios priesagos yra vienanarės.

Dvinarės yra bendraties *-ti* (CV modelis, pvz.: *ei-ti, bū-ti*), veikiamosios nuosakos būtojo kartinio laiko, neveikiamosios nuosakos esamojo laiko priesagos (VC modelis, pvz.: *bėg-us-io, skait-omas, tyl-im-a, kalb-am-a*), taip pat aukščiausiojo laipsnio neveikiamosios rūšies

⁹ A. Valeckienė (1998: 362) šiuos formantus vadinia fleksinėmis priesagomis.

¹⁰ Apie priebalsių pakitimus morfemų sandūroje lietuvių kalbininkai jau yra rašę, tačiau painiavos ten dar nemažai. Plačiau apie tai žr. Kazlauskienė 2012.

4 lentelė. Veiksmožodžio kaitybinių priesagų struktūriniai modeliai

Modelis	Pavartojimo atvejų (%)	Pavyzdžiai
C	34,29	<i>bu-s, bū-t-y, saky-k, skir-t-a</i>
CV	26,16	<i>bū-ti, dirb-ti</i>
VC	21,46	<i>praėj-us-ių, saug-om-y, es-am-a, nor-im-a</i>
VCC	9,82	<i>es-ant, atstovauj-ant-is, nor-int, nykst-anč-ių</i>
CVC	6,87	<i>bū-dav-o, bū-tin-a, bū-dam-as</i>
CC	1,44	<i>vyk-st-a</i>
(C)	0,06	<i>atsira(s), neišsine(š)</i>
V ^v C	0,01	<i>mėgstam-iaus-i</i>

dalyvių priesagos (pvz.: *mėgstam-iaus-ias*). Pastarųjų pavyzdžių priklausymas dalyviams (o ne būdvardžiams) ne visada gali būti vienareikšmiškai nustatomas.

Trinarės yra veikiamosios rūšies esamojo laiko ir padalyvių esamojo laiko (VCC modelis, pvz.: *bėg-ant-is, myl-int-is, ein-ant*), visų formų būtojo dažninio laiko, reikiamybės dalyvio, pusdalyvio (CVC modelis, pvz.: *ei-dav-o, ei-dav-ęs, ei-tin-as, ei-dam-as*) priesagos.

Iš kaitybinių priesagų tik bendraties *-ti* baigiasi balsiu, kitos priesagos visada turi finalę.

Visos kaitybinės priesagos yra vienskiemenės. Darybinės pačių veiksmožodžių ir perimtos iš pamatinio žodžio (pvz.: *ūk-inink-auti*) priesagos retai, bet gali būti išplėstos vienu skiemeniu (dviskiemenių tik 2 %, kitos priesagos vienskiemenės).

Veiksmožodžio **galūnių** skyrimas ir struktūrinių modelių identifikavimas problemiškas dėl skirtingos pačių galūnių interpretacijos. Kai kurie autoriai (DLKG 332–339; Valeckienė 1998: 362–376) skiria tiesioginės nuosakos formose kamiengalius ir veiksmožodžių trečiojo asmens nulinę galūnę. Šiame straipsnyje

laikomasi kitokios nuomonės: kamiengaliai neskiriami, žymima tik galūnė, pvz.: *ein-a, ein-ame*. Tokia nuostata paremta galūnės – kaip gramatinius santykius žyminčios morfemos, besikaitaliojančios paradigmoje – samprata.

Veiksmožodžio galūnės gali būti devynių modelių (žr. 5 lent.). Visiems modeliams būdingiausia tai, kad jie prasideda balsiu arba dvibalsiu. Vadina-si, šaknies morfemai būtina finalė arba šaknis turi būti išplėsta vadinamuoju plėstuku, kad būtų panaikintas hiatas, galintis susidaryti morfemų sandūroje.

Vienanarių galūnių yra nemažai (MFDB net trys ketvirtadaliai tokių galūnių). Balsinės yra kai kurios tiesioginės nuosakos vienaskaitos visų trijų asmenų ir daugiskaitos trečiojo asmens galūnės *-a, -o, -ė, -u, -i, -uo-, -ie-* (dvi pastarosios būdingos sangrąžiniams veiksmožodžiams), tariamoji nuosaka *-y*, pusdalyvių *-a, -i*, kai kurių dalyvių linksnių galūnės.

Kitos galūnės dažniausiai yra dvinarės (sudėtinis dvigarsis laikomas dvinariu segmentu): VC struktūros yra dalyvių ir pusdalyvių kai kurių formų galūnės, o dvibalsis būdingas 1 ir 2 asmens galūnėms.

5 lentelė. Veiksmažodžio galūnių struktūriniai modeliai

Modelis	Pavartojimo atvejų (%)	Pavyzdžiai
V	75,55	<i>gal-i, dirb-a, gal-iu, raš-o, dirb-o, atsiunt-ė, sumažėt-ų, nebuw-ę, es-q, saugom-ų, atstovaujanč-io, praėjus-iq, vadovaudam-ie-si</i>
VC	14,10	<i>skirt-as, norėdam-as, vykstanč-ius, įsikūr-ęs, atstovaujant-is, naudojant-os, dirbant-ys, gal-įs</i>
V ^v	6,58	<i>žin-ai, sak-au, mat-ei, norėč-iau, nykstanč-iai</i>
VCV	2,88	<i>tur-ime, kalb-ame, žin-ome, mat-ėme, galėt-ume, pakalbėk-ime, įsigij-ome, konstruojam-ame, apleist-oje</i>
VCC	0,36	<i>dirbant-iems, galinč-ioms</i>
V ^v C	0,31	<i>praėjus-iais, teikiam-ais</i>
VCVC	0,20	<i>nustatyt-omis, teikiam-omis</i>
VCVCV	0,01	<i>galėt-umėte, elgt-umėmė-s</i>
VCV ^v	0,01	<i>draskyt-umei-si</i>

6 lentelė. Įvardžiuotinių dalyvių galūnių struktūriniai modeliai

Modelis	Pavartojimo atvejų (%)	Pavyzdžiai
VCV	60,5	<i>taikom-ųjų, bandom-ojo, važiuojam-qjq, tiriam-ieji, skaitant-įjį, vadinam-uojų, vadinam-oji, veikianč-iqja</i>
VCVC	31,4	<i>dirbant-ysis, būsim-ajam, kenčianč-iuosius, baudžiam-qšias, taikom-osios</i>
VCVCC	2,5	<i>pakviest-iesiems, neigiam-osioms</i>
VCVCV	2,2	<i>tiriam-ajame, atkrintam-osiose, tiriam-ojoje, baudžiam-uosiuose</i>
V ^v CV ^v C	1,9	<i>papildom-aisiais</i>
VCV ^v	1,0	<i>kuriam-ajai</i>
VCVCVC	0,5	<i>padegam-osiomis</i>

Visos įvardžiuotinių dalyvių galūnės¹¹, savaime suprantama, yra dviskie- menės arba daugiaskie- menės ir prasideda balsiu (žr. 6 lent.). Šių galūnių struktūra nesudėtinga – tai trumpesnė ar ilgesnė balsio (dvibalsio) ir priebalsio grandinė: VCV (pvz.: *taikom-ųjų, bandom-ojo*), VCVC (pvz.: *dirbant-ysis, būsim-ajam*), VCVCV (pvz.: *tiriam-ajame, atkrin- tam-osiose*), VCVCVC (pvz.: *padegam- osiomis*) ir kt. Priebalsių samplaikų yra

tik daugiskaitos naudininko galūnėse VCVCC (pvz.: *pakviest-iesiems*).

Lietuvių kalbos veiksmažodžio ga- lūnės (ir paprastosios, ir įvardžiuotinės) visada prasideda balsiu. Tai dar kartą patvirtina uždarnosios šaknies ar priesagos būtinybę tam, kad nesusidarytų hiatas.

Sangražos afikso struktūrinė įvai- rovė negali būti didelė ir jo modelio pasirinkimas automatiškai nulemtas pozicijos. Dažniausiai pasitaiko CV (87 % visų pavartojimo atvejų), kuris vartojamas žodžio gale po balsių arba po priešdėlių prieš šaknį, pvz.: *skiria-si*,

¹¹ Įvardžiuotinės galūnės sinchroniškai neskaido- mos (Keinys 2009: 55–56), todėl ir šiame straipsnyje jos laikomos viena morfema.

ne-si-skiria. Vienfonemis C (10 %) gali būti pavartotas bendratyje, daugiskaitos 1 ir 2 asmenyse, liepiamosios nuosakos 2 asmenyje¹² ir sutrumpėjusiose formose (pastarosios rašytinėje kalboje nedažnos), pvz.: *elgti-s, renkamė-s, renkatė-s, laikyti-s, dalina-s*. VC modelis retas (3 %), pasitaiko tik nepriešdėlinių padalvyių, pusdalvyių galinėje pozicijoje po priebalsių, pvz.: *naudojant-is, juokdamas-is*.

Sudurtinių veiksmažodžių labai mažai ir tie patys yra atsiradę iš vardžodžių, kurių **jungiamąjį balsį** (taigi tik V modelis ir įmanomas) išlaiko, pvz.: *bendr-a-darbiauti*.

Išvados

Apibendrinant tyrimą galima daryti tokias svarbiausias išvadas.

Rišliame lietuvių kalbos tekste (ne žodyne) neabejotinai vyrauja vienskiemenės morfemos. Vienskiemenės šaknies morfemos sudaro net 97 %, priešdėliai – 99 %, darybinės priesagos – 98 %, paprastųjų formų galūnės – 97 %. Visos kaitybines priesagos ir, savaime suprantama, sangrąžos afiksas yra tik vienskiemeniai, o įvardžiuotinių formų galūnės – tik dviskiemenės (97 %) arba triskiemenės.

¹² Dėl liepiamosios nuosakos sangrąžos afikso identifikavimo žr. DLKG 2006: 343.

Literatūra

AKELAITIENĖ, G., 1993. *Morfonologinės balsių kaitos dabartinėje lietuvių kalboje*: Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus pedagoginis institutas.

AKELAITIENĖ, G., 1994. Morfonologinės

Lietuvių kalboje vartojamų veiksmažodžių struktūrinė morfemų įvairovė didelė: šaknies morfemų užfiksuota net 91 struktūrinis modelis, priešdėlių – 8, darybinių priesagų – 18, kaitybinių priesagų – 7, galūnių – 9 (įvardžiuotinių dalyvių galūnių dar 7), sangrąžos dalelytės – 3 modeliai.

Lietuvių kalbos veiksmažodžių šaknys dažniausiai yra CVC struktūros (45 %). Tiriamojoje medžiagoje vyrauja veiksmažodžiai su CV modelio priešdėliais (59 % visų priešdėlių), VC modelio darybinėmis priesagomis (46 % visų darybinių priesagų), vienbalsėmis galūnėmis (V modelis, 76 %).

Veiksmažodžio šaknis daugeliu atvejų (82 %) turi ir inicialę, ir finalę (jos prasideda ir baigiasi priebalsiu). Vadinasi, prie šaknies dėl lietuvių kalbos fonologinės struktūros (t. y. polinkio vengti hiato) galėtų jungtis atvirieji priešdėliai ir nepridengtosios priesagos ar galūnės. Tyrimo rezultatai patvirtina šią prielaidą: priešdėlis dažniau yra atvirasis (80 %), o darybinės priesagos ir visos galūnės yra nepridengtosios (90 %). Kaitybines priesagas nepaklūsta šiam dėsningumui: tik trečdalis jų yra nepridengtosios. Vis dėlto tendencija, kad šaknies struktūra iš principo gali lemti kitų afiksų struktūrą, gana akivaizdi.

kiekybinės kaitos prezenso : preterito paradigmoje. *Kalbotyra*, 43 (1), 5–10.

AKELAITIENĖ, G., 1995. Kiekybinės kaitos ir jų ikoninė funkcija. *Kalbotyra*, 44 (1), 5–11.

AKELAITIENĖ, G., 1996. *Morfonologinės*

balsių kaitos žodžių daryboje. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.

AKELAITIENĖ, G., 1997. Morfonologinės balsių kaitos funkcija. *Baltistica*, 32 (1), 49–55.

AKELAITIENĖ, G., 2000. Šaknies balsių kaita: morfonemų modeliai ir struktūriniai šaknies tipai. *Žmogus ir žodis*, 3 (1), 3–9.

AKELAITIENĖ, G., 2012. *Morfonologija: automatinė ir neautomatinė balsių kaita morfemose*. Vilnius: Edukologija.

DLKG 2006. *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Red. V. Ambrazas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

KAIRAITIENĖ, Š., 2001. Priesagų {-in-}, {-inė-}, {-au-}, {-en-} veiksmažodinių vedinių morfologinė analizė. *Žmogus ir žodis*, 1 (3), 27–33.

KAROSIENĖ, V., 2004. *Bendrinės lietuvių kalbos vardažodžio šaknies struktūra*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

KAUKIENĖ, A., 1994. *Lietuvių kalbos veiksmažodžio istorija*. I d. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.

KAUKIENĖ, A., 2002. *Lietuvių kalbos veiksmažodžio istorija*. II d. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.

KAZLAUSKIENĖ, A., 2012. Prie balsiai veiksmažodžio morfemų sandūroje. *Lietuvių kalba*. (Įteikta spausdinti).

KEINYS, S., 2009. *Bendrinės lietuvių kalbos morfemika*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.

KRUOPIENĖ, I., 2000 a. *Bendrinės lietuvių kalbos veiksmažodžio šaknies struktūra*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.

KRUOPIENĖ, I., 2000 b. Stabiliojo centro veiksmažodžių šaknies struktūra. *Kalbotyra*, 48 (1), 71–82.

KRUOPIENĖ, I., 2001. Pradinių ir galinių priebalsių derinimas veiksmažodžio šaknyse. *Kalbotyra*, 50 (1), 67–82.

KRUOPIENĖ, I., 2002. Veiksmažodžio kintamojo centro šaknų struktūra. *Kalbotyra*, 51 (1), 89–97.

KRUOPIENĖ, I., 2005. Veiksmažodžio šaknies trinarės inicialės ypatumai. *Kalbotyra*, 54 (1), 73–82.

RIMKUTĖ, E.; KAZLAUSKIENĖ, A.; RAŠKINIS, G., 2011. *Abėcėlinis lietuvių kalbos morfemikos žodynas*. D. 1-3 [elektroninis išteklius]. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. Prieiga per internetą: http://vddb.laba.lt/obj/LT-eLABa-0001:B.03~2011~ISBN_978-9955-12-732-1.

VALECKIENĖ, A., 1998. *Funkcinė lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Asta Kazlauskienė

Uniwersytet Witolda Wielkiego, Litwa

Zainteresowania naukowe: fonetyka, akcentologia, lingwistyka stosowana

Gailius Raškinis

Uniwersytet Witolda Wielkiego, Litwa

Zainteresowania naukowe: tworzenie metod uczenia maszynowego i ich zastosowanie w rozwiązywaniu zadań technologii języka

STRUKTURA MORFEMŲ CZASOWNIKŲ LITEWSKICH

Streszczenie

Celem badania było wyodrębnienie i opisanie najważniejszych modeli strukturalnych morfemów czasowników litewskich. Materiał badawczy

Asta Kazlauskienė

Vytautas Magnus University, Lithuania

Research interests: phonetics, accentuation, applied linguistics

Gailius Raškinis

Vytautas Magnus University, Lithuania

Research interests: machine learning applied to human language technologies

THE STRUCTURE OF MORPHEMES OF LITHUANIAN VERBS

Summary

The aim of this research was to establish and describe the most important phonemic patterns of Lithuanian verb morphemes. The investigation was based on a corpus of 30,000 verb types (verbs

tworzy około 30 tys. czasowników i ich form. We wszystkich wyrazach zaznaczono akcent, wyrazy zapisano w transkrypcji fonetycznej. Do wyekscerpowania danych empirycznych opracowano specjalny program komputerowy.

W tekstach litewskich przeważają morfemy jednosylabowe: rdzenie stanowią 97%, przedrostki – 99%, przyrostki słowotwórcze – 98%, końcówki form regularnych – 97%. Przyrostki fleksyjne i postfiksy są wyłącznie jednosylabowe, a końcówki zaimkowych form imiesłowów – dwusylabowe (97%) lub trójsylabowe.

Różnorodność strukturalna morfemów czasowników jest duża: morfemy rdzenia mogą występować w 91 modelach, przedrostki – w 8, przyrostki słowotwórcze – 18, przyrostki fleksyjne – 7, końcówki form regularnych – 9, końcówki zaimkowych form imiesłowów – 7, cząstka zwrotna – 3.

Rdzenie czasowników występujących w języku litewskim najczęściej mają strukturę CVC (spółgłoska-samogłoska-spółgłoska) (45%). W materiale badawczym przeważają czasowniki z przedrostkami o strukturze CV (59%), przyrostkami słowotwórczymi o strukturze VC (46%), końcówkami jednosamogłoskowymi (struktura V, 76%).

Rdzeń czasownika w większości wypadków rozpoczyna się i kończy spółgłoską (82%). To znaczy, że w strukturze fonologicznej języka litewskiego (tj. tendencji do unikania hiatusu) do rdzenia najczęściej przyłączane są przedrostki kończące się samogłoską (80%) i zaczynające się od samogłoski przyrostki (90%), wszystkie końcówki są otwarte. Przyrostki fleksyjne odstępują od tej zasady: jedynie 1/3 z nich zaczyna się od samogłoski. Dość wyraźna jest tendencja, że struktura rdzenia zasadniczo może decydować o strukturze innych afiksów.

SŁOWA KLUCZOWE: morfem, rdzeń, afiks, końcówka, przedrostek, przyrostek, samogłoska, spółgłoska, dyftong.

and their forms). All words in the corpus were stressed and phonetically transcribed. A computer program was developed to extract statistics out of this corpus. The results indicate that monosyllabic morphemes dominate in Lithuanian. They comprise 97%, 99%, 98%, and 97% of all verb roots, prefixes, derivational suffixes, and endings respectively. Inflectional suffixes and the reflexive affix are exclusively monosyllabic. Pronominal inflection endings are either disyllabic (97%) or trisyllabic. There is a high variety of vowel-consonant patterns among verbs: the verb root is represented by 91 patterns, prefixes by 8 patterns, derivational suffixes by 18 patterns, inflectional suffixes by 7 patterns, inflectional endings by 9 patterns, endings of pronominal participles by 7 patterns, and the reflexive affix by 3 different patterns. The consonant-vowel-consonant (CVC) pattern appeared to be the most frequent among verb roots (45%), the CV pattern was the most frequent among prefixes (59%), the VC pattern was the most frequent among derivational suffixes (46%), and V pattern was the most frequent among inflectional endings of Lithuanian verbs (76%). In many cases, the root of a verb contains both initial and final consonants (82%). Because of this and because of the tendency to avoid hiatus in Lithuanian, the root can be adjoined by vowel-final prefixes and vowel-initial suffixes or inflectional endings. This appears to be the case, as prefixes are mostly open (80%), and both derivational suffixes (90%) and all inflectional endings begin with vowels. Inflectional suffixes do not follow this regularity. Only one-third of them start with a vowel. The hypothesis that the phonemic structure of a verb root might determine the corresponding patterns of its adjoining affixes seems to be supported by this investigation.

KEY WORDS: morpheme, root, affix, flexion, prefix, suffix, vowel, consonant, diphthong.

Gauta 2012 12 06

Priimta publikuoti 2013 01 18

Priedas

7 lentelė. Retesni šaknies morfemų modeliai

Skiemenų skaičius	Struktūrinis modelis	Pavyzdžiai
1	CCCV ^v C	<i>at-skleidž-ia, skraid-ė, išsi-sklaid-ė, su-streik-uoja, ne-skriaudž-iamė, spraudž-iuosi, at-skleis-ti, nu-skriaus-tas</i>
1	CV ^v CCC	<i>vaikšt-o, su-meistr-avo, užsi-maukšl-ina</i>
1	CCVCCC	<i>apsi-krikšt-yti, knibžd-a, krapšt-yt, su-krebžd-ėjo, krapšt-inėja, su-šnibžd-ėjo, su-šnabžda, su-švokšt-ė</i>
1	CVCCCC	<i>pa-mankšt-inti, su-minkšt-inti, su-girgžd-a, ap-šerkšn-iję</i>
1	CCV ^v CC	<i>pleisk-anoja, traišk-o, triaukš-ti, pliaukš-i, pra-skaidr-ėjo</i>
1	CCCV	<i>skrie-damas</i>
1	CCCV ^v	<i>nusi-spjau-t</i>
1	VCCC	<i>urzg-iant, pa-aštr-ėjus, inkš-dama, ap-angl-ėjusiu</i>
1	CCVCCCC	<i>apsi-plunksn-avę, su-prunkšt-ė, su-šnerkšč-ia, šnirpšč-iant-j</i>
1	CCV ^v CCC	<i>šmaikšt-avo</i>
1	CCCVCC	<i>nu-sprend-ė, sprendž-ia, skverb-iasi, sklind-ančias, be-skland-ančius, už-spring-tų</i>
2	CVCCVC	<i>konkur-uoti, kunkul-iuoja, kompon-uojant, kultiv-avo, likvid-uoti, reklam-uojama, diskut-uoti</i>
2	CVCVCC	<i>garant-uoj-a, pa-koment-uoti, finans-uo-ti, modern-iz-uoti, su-balans-uoti, reform-uo-ti</i>
2	VCCVCC	<i>egzist-uoja, inform-uoja, akcent-uoja, integr-uotos, import-uoti, invest-uoti, asfalt-uoti, egzalt-uoja</i>
2	CCVCCVCC	<i>projekt-uojant, protest-uoja, pretend-avo, triumf-uojanti</i>
2	CVCCVC	<i>kontrol-iuo-ti, bankrut-uoja, komplik-uo-tas, su-konkret-inti, konstat-uo-t</i>
2	CVCCVCC	<i>konsult-uotis, kompens-uojama, bombard-uoti, koncert-uoti, ne-pasnink-autų</i>
2	VCVC	<i>izol-iuoti, ašar-odama, oper-uojami, atak-uoti, okup-avus, adap-tuotų, afiš-uojami</i>
2	VCCVC	<i>ignor-uoja, aktyv-inti, organ-izuodamas, impon-uoja, pri-elget-auti, adres-uo-tame, optim-izuojant</i>
2	CCVCCVC	<i>prognoz-uoti, progres-uoja, praktik-uoja, program-uoti, besi-kristal-izuojančių, apsi-skarmal-avę</i>
2	CVCVCCC	<i>registr-uoti</i>
2	CVVC	<i>real-izuoti, ne-reag-uoja, poet-izuojančios</i>
2	VCVCC	<i>arešt-avo, alerg-izuoja, atest-uoti, adapt-uoti, asist-uoti, emigr-uojant</i>
2	VCVCCC	<i>ilustr-uoja, į-elekt-r-inta</i>
2	CVCV	<i>nu-foto-grafuoti, kone-veikti</i>
2	CVCVCCCC	<i>demonstr-uoja, kibirkšč-iavo</i>
2	CCVCCCVCC	<i>transport-uo-ti</i>
2	CVCCCVCC	<i>komplekt-uojamųjų, konflikt-uo-ti, kompleks-uoju</i>
2	VCCCVCC	<i>eksport-uoti, impregn-uotas, implant-uojami, inspekt-uoti</i>
2	VCCCVCC	<i>instrukt-uojami</i>

2	CVCCVCCC	<i>koncentr-uojasi</i>
2	CCVCCVCC	<i>standart-izuoty</i>
2	CV ^v CVC	<i>boikot-uoti, žaižar-uoja, vainik-uosim</i>
2	CCCVCCVC	<i>struktūr-izuota</i>
2	CV ^v CCVC	<i>neutral-izuoti</i>
2	VCCCVC	<i>ekspon-uota, instal-iuot</i>
2	V ^v CVC	<i>aiman-uojama</i>
2	CCVCCCCVC	<i>transkrib-uoti</i>
2	CVCCV ^v C	<i>restaur-uoja</i>
2	CVCV ^v C	<i>išši-tatuir-avo</i>
2	CCVCVCCC	<i>nu-klubikšč-iuoja</i>
3	VCCVCVC	<i>organiz-uoja, su-interes-uotos, su-absoliut-inami, akredit-uoty, individ-ualizuoto, aklimat-izuotis</i>
3	CVCCVCVC	<i>kompiuter-izuojamo, sekretor-iaujantis, su-falsifik-uoti</i>
3	VCVCVC	<i>analiz-uoti, inicij-uoty, asocij-uojasi, asimil-iuotis</i>
3	CVCVCVCC	<i>rekomend-uojama, diferenc-ijuoti, dokument-uoti,</i>
3	CCVCVCVC	<i>special-izuota, klasifik-uojamos, per-kvalifik-uota, protokol-uojamas primityv-inti, profesor-iauja</i>
3	VCVCVCC	<i>orient-uoti</i>
3	CVCVCVC	<i>kodifik-uotas, paralyž-iavo, manipul-iuoti, komunik-uoti, api-pavidal-inta, liberal-izuoti, populiar-ėjant</i>
3	CVCCVCVCC	<i>reglament-uoja, reprezent-uoja</i>
3	CVCVCCVC	<i>diagnoz-uoti, dezinfek-uojančiu, charakter-izavo, hiperbol-izuoja</i>
3	CVVCCVC	<i>koordin-uoja</i>
3	VCCCCVVC	<i>eksploat-uoti</i>
3	V ^v CVCVC	<i>automat-izuoty</i>
3	CVCCVCVC	<i>diskrimin-uoti, funkcion-uoiantys, kompromit-uoti</i>
3	VCCVCCVC	<i>interpret-uoti</i>
3	VCCVCVCC	<i>argument-uoju</i>
3	VCCCVCVC	<i>inkrimin-uojami, introduk-uoti</i>
3	CVVCVC	<i>kooper-uo-tis</i>
3	VCVCCVC	<i>akompan-avo, atostog-auja</i>
3	VCCVVC	<i>aktual-izavo</i>
3	VCCVCCVC	<i>intensyv-ėja</i>
3	VCCVCVCCC	<i>administr-uoti</i>
3	VCVVC	<i>ne-ideal-izuodavo</i>
3	CVCCVCCVC	<i>multiplik-uojami</i>
4	CVCVCVCVC	<i>racional-izuoti, nacional-izuot, material-izuoja</i>
4	VCVCCVCVC	<i>identifik-uo-ti</i>
4	VCCCVCVCVCC	<i>eksperiment-uoja</i>
4	CVCVCCVCVC	<i>sugestion-uoja</i>